

La vila de Berga i els seus camins a l'Edat Mitjana

A l'Edat Mitjana la vila de Berga, de manera semblant a totes les viles i pobles, estava unida a l'exterior per camins. Estudiarem aquests camins a tres nivells diferents: en primer lloc veurem els grans eixos de comunicació que unien Berga amb ciutats i viles importants, com és el cas de Barcelona, Cardona, Ripoll i Vic. En un segon nivell analitzarem quines poblacions més properes, dins l'àmbit comarcal, tenien camins que les unien a Berga. I, finalment, veurem els camins que unien la vila amb els seus voltants més immediats.

1. ELS GRANS EIXOS DE COMUNICACIÓ

Berga tenia quatre grans eixos de comunicació que, seguint els quatre punts cardinals, la unien amb ciutats i viles de gran importància. En la documentació que hem estudiat, bàsicament diversos llibres notariais conservats a l'arxiu de la parròquia de Santa Eulàlia de Berga, s'esmenten les ciutats i viles de Barcelona, Cardona, Ripoll i Vic.

El camí de Barcelona

El camí de Barcelona apareix citat quatre vegades a la documentació consultada i sempre de manera indirecta, fent referència a afrontacions.

Les primeres d'aquestes mencions daten de finals del segle XIV, concretament de l'any 1383, i ens parlen d'un carrer de Berga anomenat de Barcelona. La primera referència documental ens diu que, el 23 d'abril de 1383, es va vendre una casa a l'encant públic. La casa era de la difunta Elisenda, muller de Berenguer Ribera, i estava situada en "lo carrer de Barzelona" (1). El mateix any, el dia 28 de juny, es ven una altra casa en aquest mateix carrer

"nominato de Barchinona" i una de les seves afrontacions és la casa de Pere de Lasties (2).

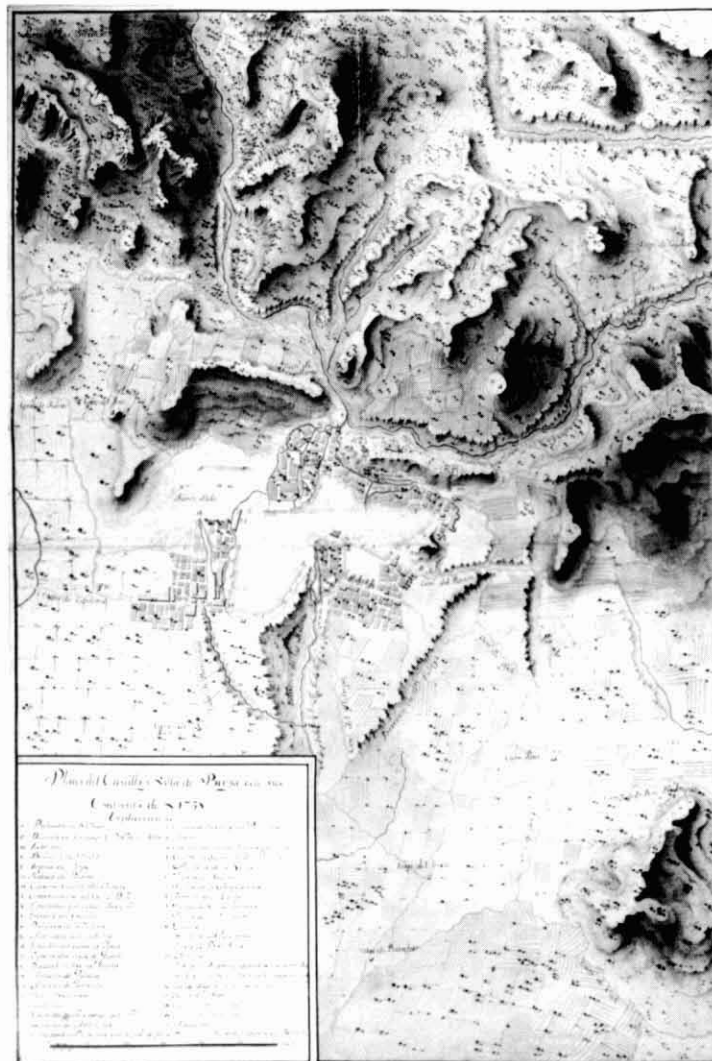
Hem d'esperar fins al 1429 per tornar a trobar referències documentals al camí de Barcelona. Efectivament, el 28 de gener de 1429, en trobem una notícia en un document de venda d'unes terres i la seva collita que fa el prevere Pere Garrigosa al pelleter Joan Canamar. Aquestes terres estan situades al lloc de Salas i limiten, entre altres, amb "via publica qua tenditur apud civitatem Barchinone" (3). Un any després, el 28 de març de 1430, Antoni

Pellicer, mulater de Berga, ven a Antoni Roig, teixidor de la mateixa vila, una vinya jove situada a la Fàbrega. Un dels seus límits és "via publica qua tenditur de villa Berge ad civitatem Barchinone" (4).

D'aquestes quatre notícies en podem deduir que a Berga, a finals del segle XIV, hi havia un carrer anomenat de Barcelona, que, al nostre entendre, era el principi del camí ral que unia la

La vila de Berga i els seus entorns al segle XVIII.

ARXIU COMARCAL DEL BERGUEDÀ. ACBR

vila amb la capital del Principat. Aquest carrer devia estar situat als voltants de l'església i plaça de Sant Joan, lloc que, a l'Edat Mitjana, s'anomenava el Puig de Lasties, i proper, també, a un dels portals de la vila, el de Sallagosa. També és possible que, aquest carrer, també se'l conegués amb el nom de carrer de Sallagosa.

El carrer, en sortir fora de la muralla, es convertia en el camí ral de Barcelona que baixava per l'horta de Salas (seguint més o menys el traçat dels actuals carrer Barcelona i passeig de la Pau) i anava a passar pel Pont de la Fàbrega, sota mateix de la serra de Nuet i, a partir d'aquí, ja marxava vers al sud.

Camí de Cardona

Un camí important era el que unia les viles de Berga i Cardona, lloc estratègic, ja que era d'on s'extreia la sal, element tan important per a la vida quotidiana de l'home medieval.

Les notícies documentals que ens parlen d'aquest camí daten ja del 1383. El dia 27 d'octubre d'aquest any es posa a la venda, a l'encant públic, un hort i altres peces de terra situades al carrer Sallagosa de Berga. Una de les afrontacions és el "camino publico quo itur apud Cardona" (5).

La documentació estudiada no torna a fer esment del camí de Cardona fins al 1430. En aquest any, el dia 17 d'agost, Pere Dilmer dictava el seu testament (6) i hi disposava que s'acabés una creu de pedra que el testador havia començat a fer en el Pla de Monterrot, al camí general. Atès que el Pla de Monterrot és l'actual zona que hi ha al voltant de Sant Bartomeu de la Vall dan i que hi passava el camí ral que menava a Cardona, hem de pensar que aquest camí general a què fa re-

ferència el document és aquest camí.

Uns anys més tard, el 1438, tornem a trobar referències d'aquesta important via de comunicacions. El dia 5 d'octubre d'aquest any, els germans Joan i Pere d'Orriols, es reparteixen els béns del seu difunt pare, el perit en lleis Joan d'Orriols, i, entre aquests béns, hi figura una vinya situada als Abeuradors. Un dels límits d'aquesta vinya és el "*camí publich qui va de Berga a Cardona*" (7). Actualment encara existeix un passeig que s'anomena dels Abeuradors. Està situat sobre el Pla de l'Aleman, al límit entre Berga i l'antic terme municipal de La Vallan. La continuació d'aquest carrer és l'anomenat Camí Ral de Cardona, ja a l'extrem oest de Berga, i que uneix el nucli de Berga amb el de Sant Bartomeu de La Vallan.

El 4 d'abril de 1441 és fa l'inventari dels béns del difunt Pere de Miquels i, entre aquests, hi figura un camp, situat prop de la Creu de n'Ollers i que afronta amb "*la carrera publica qui va a Cardona*" (8).

Camí de Ripoll

Del camí que portava a Ripoll, n'hem trobat una sola referència, datada el 7 de novembre de 1422. En aquesta data es redueix el cens d'una vinya situada a l'Estany Clar, que afrontava amb les aigües del torrent de la Restanyada i de la riera de Metge i amb l'"*itinere publico quo itur de villa Berge ad villam Rivipulli*" (9). Aquestes afrontacions ens permeten saber que el camí que unia Berga i Ripoll sortia per la porta de Santa Magdalena, passava pel coll avui anomenat Cal Parraquer i seguia vers al lloc encara ara conegut com l'Estany Clar i, d'aquí, devia seguir Llobregat amunt.

Camí de Vic

Del camí que unia Berga i Vic, només n'hem trobat una referència. Data del 26 de setembre de 1431 i es troba en un document de venda d'una casa amb vinya anomenada "*Lo Molar*". Entre les afrontacions d'aquesta casa hi figura la "*via publica qua tenditur ad partes Ausonie*" (10). Malgrat aquesta minsa referència creiem

Representació d'un pelegrí medieval. Els pelegrins, juntament amb els mercaders, van ser els grans usuaris dels camins medievals.

que aquesta via sortia de la vila pel portal del Call Nou i es dirigia vers l'actual barri de Santa Eulàlia i d'aquí seguia cap a Vilafelet i s'unia amb el camí que portava a Gironella. Més o menys a l'alçada d'Olvan, els camins es separaven i el que portava a Vic continuava vers l'est fins a arribar a aquesta població.

2.- ELS CAMINS VERS LA COMARCA

Camí a Vilosiu

Només hem pogut localitzar una notícia que fes referència a aquest camí. L'hem trobat en un document, datat el 27 de febrer de 1432, que conté la venda d'un censal sobre una vinya situada al Mercadal. Un dels límits d'aquesta vinya és la "*via publica que itur de villa Berge ad parrochiam de Vilosil*" (11). Aquesta cita només ens permet conèixer l'existència d'aquest camí i que un dels llocs per on passava era el Mercadal, una serra que s'aixeca darrera mateix del castell de Berga.

Camí a Gironella

Del camí que unia Berga amb Gironella, n'hem trobat dues referències als documents estudiats. La primera d'elles data de l'11 de maig de 1383 i es troba en un document de venda d'un hort situat al Pujol de Masenys, parròquia de Berga. Entre les afrontacions figura la "*via qua itur apud Gerundellam*" (12). Atès que el Pujol de Masenys és possible que sigui l'actual Massana, a la serra de Casampons, això ens situaria el camí que uneix Berga i Gironella: passaria pel costat contrari al que seguia el camí de Barcelona.

La segona notícia ens confirma aquesta hipòtesi. Efectivament,

un document datat el 2 de gener de 1428, ens informa de la reducció del cens d'una vinya situada al Pla de Vilafelet. Una de les afrontacions d'aquesta vinya és la "*via publica qua itur a Berge et locum Gerundellam*" (13). Vilafelet es troba al sud-est de Berga, darrera la serra de Casampons i entre Berga i Cal Rosal. Així, doncs, queda confirmat que el camí fins a Gironella passava per la Serra de Casampons, pel Pla de Vilafelet i, d'aquí, anava a trobar el Llobregat i seguia el seu curs fins arribar a Gironella.

Camí a Pedret

Només hem pogut localitzar un document que esmenti el camí que unia Berga amb Pedret. Es tracta d'un document datat el 4 de maig de 1383 on hi ha consignada la venda d'unes cases a les Feixes del Palau. Una de les afrontacions d'aquestes cases és: "*in vico publico quo itur apud Padret*" (14). A Berga, la gent més gran anomena les Feixes del Palau l'actual carrer Cercs, sota l'Hospital de Sant Bernabé.

Pertant, hem de pensar que, de l'extrem nord-est de la vila de Berga, sortia un camí que portava fins a Pedret, camí que coincidiria, almenys en la seva primera part, amb el que portava a Casampons i seguia pel Pla de Vilafelet fins a Gironella.

Camí a Avià

Un document de 1383 esmenta el camí que unia Berga amb el castell d'Avià. El 16 d'abril d'aquest any, s'estableixen unes terres al lloc de Monterrot, actual Serra de Nuet, i una de les afrontacions d'aquestes terres és la "*via qua itur al castell d'Avia*" (15). És possible que aquest camí passés més al sud del camí ral que portava a Cardona.

Camí a Merolla

Un document de 1421 ens parla del camí que portava a Merolla, una casa encara existent i situada ja en el terme municipal de Cercs. És possible que aquest camí fos el mateix que unia Berga amb Bagà i la Cerdanya i del qual no hem trobat cap referència documental. Tornant al document esmentat, el 3 de novembre de 1421, entre els béns inventariats a Arnau Sala hi

figura una terra erma, situada al camí de Merolla (16).

3. CAMINS DELS VOLTANTS DE BERGA

A més dels grans eixos de comunicació que unien Berga amb Barcelona, Ripoll, Vic i Cardona i dels camins que portaven a nuclis comarcals, com és el cas de Vilosiu o Gironella, als voltants de Berga hi havia una teranyina de camins i caminets.

Alguns d'aquests camins poden considerar-se gairebé urbans. Tal és el cas del camí que unia la vila amb l'església parroquial de Santa Eulàlia que, com ja hem dit, es trobava al castell. Un document, datat del 27 de gener de 1422, fa esment d'aquest camí. Tracta de la venda d'un hort i una de les afrontacions d'aquest és l'"*itinere publico quo itur a dicta villa (Berga) versus ecclesiam Sancte Eulalie dicte ville*" (17). Un altre exemple d'aquests camins que hem qualificat d'urbans era el que portava a Lledó. Així, en un document datat el 18 d'octubre de 1421, veiem la donació d'uns horts al convent de Sant Francesc, horts que afrontaven per una de les seves parts en l'"*itinere quo tenditur a Ledó*" (18).

De la vila de Berga sortia un camí que portava als horts que hi havia a Salas, lloc situat fora muralles, sota el Puig de Lasties, en l'espai comprès actualment entre la Rasa dels Molins i el carrer Barcelona i passeig de la Pau. Aquest camí està ja documentat el 1383. En aquest any, el dia 26 de juliol, es ven un hort a Salas que afronta, en una de les seves parts, amb la "*carraria publica que ibi est pro quam carraria tenditur ad hortos dicte orte*" (19).

Un altre document, datat el 2 de juliol de 1428, torna a fer referència a aquest camí. En aquest cas el document esmenta uns horts al Pujol de Lasties i una de les seves afrontacions és "*cum via publica qua itur a Sales*" (20). Aquest camí devia sortir de la vila per alguns dels portals o portalets que hi havia a la part de migdia, al costat del carrer del Pujol.

Més avall de Salas hi havia els llocs de Baells, les Femades i Codines. Baells era sota mateix de Salas, aproximadament al final de la Rasa dels Molins. Les Fema-

des era la partida que hi havia sota Baells i que correspon a l'actual zona esportiva de Berga i Codines era sota les Femades. Actualment encara existeix, a l'entrada sud de Berga, el barri de Codines. De Salas hi havia un camí que portava a Baells, les Femades i Codines. Ja el 1383 trobem esmentat el camí que va a Codines. Així, el 15 de març d'aquest any, el sastre Francesc Gotvins, a raó del matrimoni del seu fill Francesc, li fa donació d'una terra i una vinya situada a les Femades. Una de les afrontacions d'aquestes terra i vinya és la "via que itur a Codines" (21). L'existència d'aquest camí torna a estar documentada a finals del segle XV. El 5 de juliol de 1497 es ven una vinya situada al lloc de Salas i una de les seves afrontacions és el camí públic que va a les Femades (22).

A aquesta zona de Baells, les Femades i Codines, a més del camí que venia de Salas, hi anaven altres camins. Així, el 26 de setembre de l'any 1431 es ven una casa anomenada "Lo Molar" i una de les seves afrontacions és el camí que uneix Baells i Colpan: "itinere de Colpan quo tenditur a Vahell" (23). Segons consta en les *Efemérides Bergadanas* de Mn. Huch i Guixer (24), Colpan serà anomenat més tardanament Curtpan i la seva situació és el lloc ara conegut com la Caseta del Graner, al peu de la serra de Casampons. Per tant, la referència documental ens permet conèixer l'existència d'un camí que unia aquests dos llocs propers a Berga.

També hi havia un altre camí que unia els llocs de Baells i el Coll d'Arles. Així consta en un document datat el 18 de desembre de 1435 i que conté l'inventari dels béns de Joan Noguera, mor a Tortosa sense testar. Entre aquests béns hi figura una vinya situada al Coll d'Arles i una de les seves afrontacions és la "carrera qui va a Vahell" (25). No hem pogut identificar clarament la situació del Coll d'Arles, topònim que apareix citat algunes vegades en la documentació estudiada. Així, en un document datat el 29 d'octubre de 1422 apareix esmentat Jaume Ponç del Coll d'Arles, lloc que pertanyia a la parròquia de

Santa Eulàlia de Berga: "Jacobus Ponç del Col d'Arles, parrochie ecclesie sancte Eulalie" (26). Aquest mateix Jaume Ponç pot ser el que trobem citat en un document datat el 22 d'abril de 1444. Estructa de l'inventari postmortem dels béns de Sibil·la, vídua de l'arquer Guillem Noguera i el nostre personatge actua en qualitat de testimoni de dit inventari (27). I uns anys més tard, el 14 de setembre de 1452, tornem a trobar una referència als Ponç del Coll d'Arles ja que entre els béns inventariats a Maties Serra hi figura: "una vinya a la parròquia de Berga. Affronta ab lo camí que va a casa d'en Ponç del Coll d'Arles" (28). El 13 de desembre de 1448 es fa l'inventari dels béns de Ramon Puig i, entre

aquests, hi figuren 2 parellades de terra i vinya situades al Coll d'Arles (29).

En la documentació berguedana de la primera meitat de segle XV apareixen diversos personatges que porten el cognom Arles. El 4 de juny de 1422, Ramon d'Arles apareix com a testimoni en els capítols matrimonials del pare Bernat de Montsospir i Constança Torrent, de família pagesa (30). El 10 de març de 1429, entre les afrontacions d'una terra i una vinya situades a Font Ollera, s'esmenta "ex aliis partibus cum vineis et terris Raimundi d'Arles" (31). El 23 de setembre de 1438 un Ramon d'Arles apareix com a testimoni en un document de venda d'una vinya

"l'alberch d'en Ramon d'Arles" (34). No sabem si tots aquests Ramon d'Arles són una mateixa persona o, pel contrari, són persones diferents. La seva aparició en la documentació ens permet saber que a Berga, en el segle XV, a més d'haver-hi un lloc que s'anomenava el Coll d'Arles, també hi havia una o varies famílies amb aquest cognom.

Una zona ben comunicada amb la vila de Berga era l'actual zona on s'aixeca el polígon industrial, vers l'oest, més enllà del Parany. Era un lloc on hi havia importants masos, com és el cas de Bergafeta, citat en diversos documents. El lloc, tal i com es pot despendre de les referències documentals que n'hem localitzat, devia ser conegut com a Comabonal i pertanyia a la parròquia de Sant Pere de Madrona. Passem a analitzar aquests documents. El 21 de maig de 1422 trobem una notícia relativa a una vinya a Comabonal i un dels seus límits és "cum torrente de Fonsaldes" (35). En un document, datat el 19 d'agost de 1425, trobem la venda d'una vinya a Comabonal que afronta, entre altres, amb la "via qua itur a capellam sancti Bartholomei et ad mansum de Bergafeyta" (36). El 2 de gener de 1428 es ven una vinya a Comabonal i una de les afrontacions és la "via qua itur ad mansum de Bergafeyta" (37). Totes aquestes notícies documentals no fan més que refermar la nostra hipòtesi sobre la ubicació de Comabonal.

Per arribar al mas Bergafeta hi havia un camí que passava prop del que actualment es coneix com el Parany, antigament anomenat Fossar dels Jueus, notícia que trobem recollida en les *Efemérides Bergadanas* (38). El document que ens permet conèixer aquest camí data del 18 de desembre de 1435 i és l'inventari dels béns de Joan Noguera. Entre aquests, hi figura una vinya, anomenada del Colomer, situada prop del Fossar dels Jueus i que té, com una de les seves afrontacions, el camí que va a Bergafeta (39). També a l'oest, però més a tocar de la vila de Berga, hi havia els llocs anomenats de Treconelles i Pedregals, tots dos pertanyents a la parròquia de Sant Pere de Madrona. El primer dels topònims s'ha perdut

Portal de santa Magdalena. Lloc on s'iniciaven els camins que unien Berga amb Bagà, Puigcerdà i Ripoll.

FOTO ISABEL CASELLAS PL

(32). El 15 d'agost de 1430 el pagès Ramon d'Arles actua, en qualitat de testimoni, al testament de Violant, muller del mercader Pere de Graner (33). El 18 de desembre de 1435 es fa l'inventari dels béns de Joan Noguera i entre aquests hi figura una casa, situada al carrer de les Canals, que té com una de les seves afronta-

però el segon encara es conserva en ple ús. De Berga hi havia camins que portaven a ambdós llocs. Així, també a l'inventari dels béns de Joan Noguera ara esmentat, trobem una vinya a Treconelles que limita "ab lo camí general que va de Berga a Pedregals, d'altre ab la vinya d'en Camps former, e d'altre en la Call de Boquets" (40). Boquets és un altre dels topònims desapareguts i que, segons la documentació, hem de situar en aquesta zona.

Un document de 1479 ens parla d'un camí que passa per Boquets i va fins a Pedregals. Efectivament, el 23 de juny d'aquest any es ven una feixa de terra a la Creu de n'Ollers o Torre de Cascalls i una de les afrontacions és el "caminet quo vadit a Boquets e va a Pedregals" (41). A Pedregals, també s'hi arribava des del camí de Cardona. El mateix document ara esmentat ens informa de la venda d'una feixa de terra, situat com l'anterior a la Creu de n'Ollers o Torre de Cascalls, que té com una de les seves afrontacions el "caminet quo tendit de vico de Cardona usque Pedregals".

Roderes del possible camí medieval que, seguint la riera de Navel, unia el Berguedà amb Cardona.

Creiem que la Creu de n'Ollers, lloc també anomenat la Torre de Cascalls perquè segons deduïm de la documentació allà hi havia hagut una construcció defensiva, s'ha de localitzar a la zona de l'actual carrer del Roser, ubicació que podem corroborar relacionant les dades ara esmentades amb una notícia documental del 1439. Aquesta ens informa que el 8 de setembre d'aquest any es ven una vinya a la Torre de Cascalls i les seves afrontacions són "ex una parte cum itinere quo tendit ad torrente de Miquels, ex alia parte cum orto qui fuit Bernardi Palos, quondam, a parte inferiore cum itinere recedenti a loco ubi erat turris de Cascaylls et vadit ad solem ville, ex alia parte cum patio vocato d'en Soler, et ex alia parte cum patuis turris de Cascaylls" (42). El torrent de Miquels ara és cobert i és l'actual Rasa del Canyet, sota els Pedregals i sobre el carrer del Roser, antic camí de Cardona.

De la vila de Berga sortien camins que portaven als principals masos que hi havia a tocar de la població. Així, un document del 1430 ens informa del camí que portava al mas de Nuet, encara existent actualment i situat a la serra d'aquest nom, al sud-oest de Berga. Concretament, el dia 22 de maig d'aquest any es ven una vinya i unes terres a Sellarès i una de les afrontacions és la "via publica qua tenditur ad domum de Noeto" (43). Actualment, a la serra de Nuet, encara hi ha una casa anomenada Sellarès. De fet, un document de 1438 ens informa que hi havia un camí que unia aquests dos masos. En parlar d'unes terres que al lloc citat tenia la confraria del Sant Esperit, s'esmenta com una de les seves afrontacions la "via qua itur a manso de Celeres ad domum de Noet" (44).

Prop de Nuet devia haver-hi el lloc anomenat Vallaura. Sabem que pertanyia a la parròquia de Berga i que era un lloc on hi havia vinyes. Així consta en dos documents datats els anys 1439 i 1444. Ambdós són dos inventaris *post mortem*. El primer va ser redactat el 14 de gener de 1439 i pertany a Miquel Oller i, entre els seus béns, s'esmenta una vinya i una ribera a Vallaura (45). El segon, datat el 22 d'abril de 1444, fa referència als béns de Sibil·la, vídua de l'arquer Guillem Noguera. Entre els béns de Sibil·la hi figura una vinya al mateix lloc. També sabem que hi havia un camí que hi menava. Així, en la venda d'una terra i una vinya a Torrent Fornós (actual torrent de Galta, als peus de la serra de Nuet) feta el 5 de gener de 1383, es pot llegir que una de les afrontacions és "in via qua itur a Vallaura" (46).

Un altre dels masos ben comunicats amb Berga era el de la Tosa, esmentat en la venda d'unes terres en un document datat el 29 de setembre de 1428 (47). Sabem que aquestes terres estaven situades a la Valldan, que pertanyien a la parròquia de Sant Pere de Madrona i que un dels seus límits era l'"itinere quo itur ad mansum de la Tosa". Podem concloure, per tant, que aquest mas, del qual desconeixem la seva situació exacta, devia estar situat a la zona

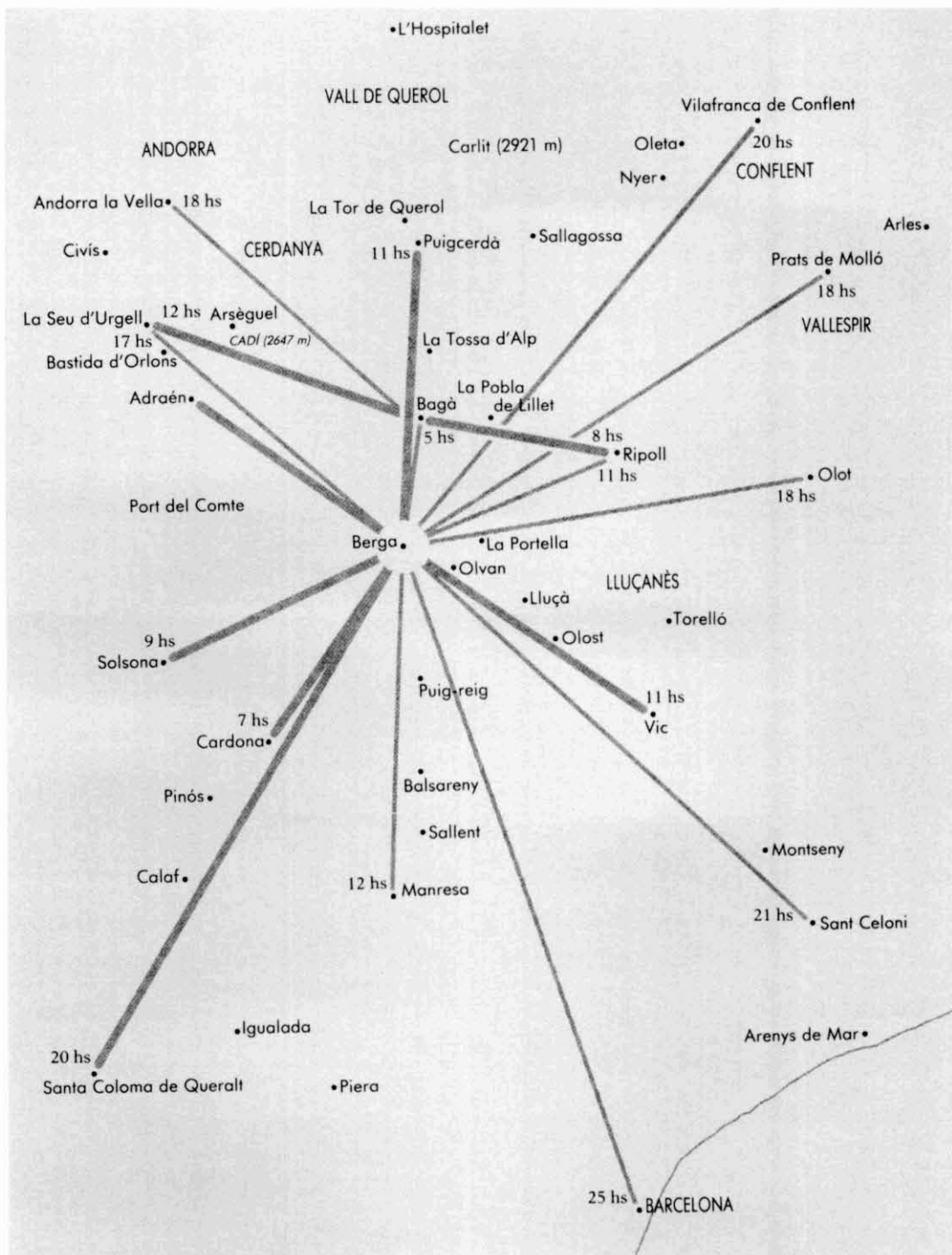
de l'actual polígon industrial, sobre la Valldan, i a l'oest de Berga.

Vers la part est de la vila també hi havia importants masos, com els de Portolill, Coscollera i Casampons. La primera referència que hem trobat al mas de Portolill data de l'any 1383. En concret, un document signat el 23 de setembre d'aquest any, ens informa de la venda d'una terra i una vinya situades al lloc del Portolill i una de les afrontacions és "in via publica qua itur ad mansum de Portoïyll" (48). Uns anys més tard, el 12 de setembre de 1422, es ven una terra i una vinya al Coll de l'Esclarit i una de les afrontacions de la propietat és l'"itinere mansi del Portolill" (49). Segons les *Efemérides Berguedanes*, amb el nom de Portolill es coneixia el peu de la serra de Casampons en la seva part nord. El Coll de l'Esclarit, també conegut per Coll de Santa Magdalena i per Collet dels dos camins, ara s'anomena Cal Parraquer. El mateix document ara esmentat també ens permet conèixer que, del Coll de l'Esclarit, sortia un altre camí que portava vers al mas Coscollera ja que una altra de les afrontacions de la propietat que es ven és l'"itinere mansum de la Coscollera". Aquest mas, encara existent a l'actualitat, es troba als peus de la serra de la Petita, en la seva part sud, davant per davant de la serra de Casampons.

El darrer dels masos que hem localitzat en aquesta part est de Berga és Casampons. L'inventari dels béns de Maties Serra, datat el 14 de setembre de 1452, ens informa que el difunt tenia una vinya a la parròquia de Berga i que afrontava en una de les seves parts amb el camí que va a casa d'en Ponç del Coll d'Arles (50).

En aquesta zona també hi devia haver la que la documentació esmenta com la casa d'en Coplát. El 26 de setembre de 1431 un document ens informa de la venda d'una vinya i una de les seves afrontacions és l'"itinere de Colpan quo tenditur ad domum den Coplát" (51).

Als voltants de Berga també hi havia el lloc anomenat les Feixes o les Feixes dels Tiradors, nom que creiem que hem de relacionar amb l'existència al lloc

de diversos tiradors o estenedors de draps (52). El lloc era fora el portal anomenat d'en Coscollera.

No hem pogut localitzar el Tossal de Targassona, lloc que creiem que estava situat a la part nord de Berga. Un document, datat el 27 d'agost de 1383, parla d'una casa al carrer de les Canals i una de les seves afrontacions és "in via qua itur apud Tozale de Targassona" (53).

Tampoc sabem on era el coll de Montsospir. El 24 de maig de 1438 és venen una terra i una vinya, situades en aquest coll i un dels límits de la propietat és l'"itinerum quo tenditur ad collem de Muntospir" (54).

Quadre de distàncies en hores entre Berga i diverses ciutats, viles i pobles

NÚRIA SALES: *ELS SEGLES DE LA DECADÈNCIA*
DINS HISTÒRIA DE CATALUNYA. VOL. IV, PÀG. 238.

A manera de conclusió podem constatar que de la vila de Berga, a la Baixa Edat Mitjana, en sortien quatre grans eixos de comunicació que, vers els quatre punts cardinals, unien la vila amb Barcelona (sud), Cardona (oest), Ripoll (nord) i Vic (est). A més d'aquests grans eixos de comunicació, altres camins unien Berga amb altres viles i llocs de la seva comarca. Els més importants d'aquests camins eren els que portaven a Vilosiu, Gironella, Pedret, Avia i Merolla. Les zones més allunyades de la vila, així com també els masos de les rodalies, estaven units al nucli urbà per camins. Bon exemple serien

els que portaven a l'església parroquial de Santa Eulàlia, a Lledó o als masos de Bergafeta, Nuet o Casampons.

NOTES

1. Arxiu Parroquial de Berga (APBerga). Llibre Notarial 31, f. 160v.
2. APBerga. Llibre Notarial 31, f. 212r.
3. APBerga. Llibre Notarial 34, f. 2v.
4. APBerga. Llibre Notarial 34, f. 53r.
5. APBerga. Llibre Notarial 31, f. 299r.
6. APBerga. Llibre Notarial 251, f. 8r.
7. APBerga. Llibre Notarial 35, f. 41r.
8. APBerga. Llibre Notarial 251, f. 44r.
9. APBerga. Llibre Notarial 27, f. 113v.
10. APBerga. Llibre Notarial 34, f. 74v.
11. APBerga. Pergamins sense numerar (s.n.).
12. APBerga. Llibre Notarial 31, f. 178r.
13. APBerga. Llibre Notarial 196, f. 6r.
14. APBerga. Llibre Notarial 31, f. 173r.
15. APBerga. Llibre Notarial 31, f. 154r.
16. APBerga. Llibre Notarial 27, f. 46v.
17. APBerga. Llibre Notarial 27, f. 72r.
18. APBerga. Llibre Notarial 27, f. 30v.
19. APBerga. Llibre Notarial 31, f. 225v.
20. APBerga. Llibre Notarial 206, f. 23r.
21. APBerga. Llibre Notarial 31, f. 110r.
22. APBerga. Pergamins s.n.
23. APBerga. Llibre Notarial 34, f. 74v.
24. Mn. Ramon HUCH i GUIXER: *Efemèrides berguedanes*, pàg. 295
25. APBerga. Llibre Notarial 251, f. 25v.
26. APBerga. Llibre Notarial 27, f. 122r.
27. APBerga. Llibre Notarial 251, f. 67r.
28. APBerga. Llibre Notarial 251, f. 105v.
29. APBerga. Llibre Notarial 251, f. 72v.
30. APBerga. Llibre Notarial 27, f. 92r.
31. APBerga. Llibre Notarial 34, f. 18r.
32. APBerga. Llibre Notarial 35, f. 38r.
33. APBerga. Llibre Notarial 251, f. 6r.
34. APBerga. Llibre Notarial 251, f. 25v.
35. APBerga. Llibre Notarial 27, f. 127v.
36. APBerga. Notarials. Fulls solts.
37. APBerga. Llibre Notarial 196, f. 5v.
38. Mn. Ramon HUCH i GUIXER: *Efemèrides berguedanes*, pàg. 295.
39. APBerga. Llibre Notarial 251, f. 25v.
40. APBerga. Llibre Notarial 251, f. 25v.
41. APBerga. Notarials. Fulls solts.
42. APBerga. Notarials. Fulls solts.
43. APBerga. Llibre Notarial 34, f. 49r.
44. APBerga. Notarials. Fulls solts.
45. APBerga. Llibre Notarial 251, f. 27v.
46. APBerga. Llibre Notarial 31, f. 22r.
47. APBerga. Llibre Notarial 206, f. 39r.
48. APBerga. Llibre Notarial 31, f. 276r.
49. APBerga. Llibre Notarial 27, f. 138r.
50. APBerga. Llibre Notarial 251, f. 105v.
51. APBerga. Llibre Notarial 34, f. 74v.
52. Embarrat on s'estenien les teles obrades perquè eixuguessin, i on després les estiraven perquè no tinguessin arruges. DCVB.
53. APBerga. Llibre Notarial 31, f. 239r.
54. APBerga. Llibre Notarial 35, f. 32r.

Mª Dolors Santandreu Soler i Solert